

به نام خداوند بخشنده مهربان

کاوشی در فرایند توجه

www.ketab.ir

تألیف:

دکتر نرگس عبدلی

سرشناسه : عبدلی، نرگس، ۱۳۶۴ -
 عنوان و نام پدیدآور : کاوشی در فرایند توجه / تألیف نرگس عبدلی.
 مشخصات نشر : تهران : علم و حرکت: ۱۴۰۳.
 مشخصات ظاهری : ۱۳۶ ص.ک نمودار.
 شابک : ISBN: 978-600-8500-11-7
 وضعیت فهرست نویسی : فیا.
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۳۵-۱۳۸.
 موضوع : دقت :
 Attention
 کارکردهای اجرایی (روان شناسی عصبی)
 Executive functions (Neuropsychology)
 الگوهای عصب شناختی
 * Models, Neurological
 رده بندی کنگره : GQ۴۰۵
 رده بندی دیویی : ۱۵۳/۷۳۳
 شماره کتابشناسی ملی : ۹۹۱۸۵۰۸

این اثر مشمول قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان و
 هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از
 این اثر را بدون اجازه ناشر، حروفچینی و چاپ مجدد، چاپ
 افست، فتوکپی و انواع دیگر چاپ و تکثیر، نشر یا پخش و
 یا عرضه کند، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

www.ketab.ir

تهران - سه راه طالقانی، خیابان خواجه نصیر طوسی، خیابان مقدم
 پلاک ۷۹ طبقه دوم • تلفن ۸۴-۷۷۵۲۵۶۸۲ و ۷۷۶۰۶۸۱۸
 eln.va.harekat@gmail.com • www.elmharekat.com

کاوشی در فرایند توجه

دکتر نرگس عبدلی

نمونه خوان و صفحه آرا: فیروزه خسروشمار

طراح جلد: روین شاهوردیان

نشر علم و حرکت؛ ناشر همکار: نشر آونگ

چاپ اول، ۱۴۰۴ - تعداد ۱۰۰ نسخه

«همه حقوق برای ناشر محفوظ است»

قیمت ۱۸۵۰۰۰ تومان

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۰۰-۱۱-۷ ISBN: 978-600-8500-11-7

فهرست مطالب

۷	 مقدمه مؤلف
۹	 فصل ۱: توجه معادل هشیاری و ناهشیاری
۹	 مفهوم توجه
۱۱	 توجه معادل هشیاری و ناهشیاری
۱۲	 توجه و پردازش هشیار و ناهشیار
۱۵	 اثر استروپ
۱۷	 توجه و خودکاری
۱۹	 حافظه و خودکاری
۲۱	 معایب خودکار سازی
۲۵	 فصل ۲: توجه بازتابی یا خودکار
۲۵	 مفاهیم و کارکردهای توجه بازتابی یا خودکار
۲۶	 انگیزختگی و گوش به‌زنگی
۲۷	 پاسخ جهت‌گیری
۲۸	 خوگیری و رفع خوگیری
۳۱	 توجه بازتابی کانونی
۳۵	 فصل ۳: توجه هشیارانه
۳۵	 مفاهیم و کارکردهای توجه هشیارانه
۳۶	 شناسایی سیگنال
۳۸	 گوش به‌زنگی
۴۰	 انگیزختگی
۴۰	 ارتباط توجه، انگیزختگی و عملکرد
۴۱	 نظریه باریکی ادراکی

۴۳	 اصل U وارونه
۴۵	 نظریه انگیزش
۴۷	 نظریه نواحی فردی عملکرد بهینه
۴۸	 فرضیه فاجعه
۵۰	 فرضیه واژگونی
۵۱	 جستجوی دیداری
۵۳	 نظریه ترکیب ویژگی‌ها
۵۵	 نظریه مشابهت
۵۵	 نظریه جستجوی هدایت شده
۵۷	 نظریه صافی حرکت
۵۹	 فصل ۴: توجه انتخابی
۵۹	 مفاهیم و کارکردهای توجه انتخابی
۶۰	 ضرورت توجه انتخابی
۶۱	 نظریه‌های مدل‌های توجه انتخابی
۶۲	 نظریه‌های مدل‌های ظرفیت ثابت
۶۳	 نظریه‌های فیلتر تک‌کانالی
۶۵	 نظریه‌های فیلتر ادراکی
۶۸	 نظریه تک‌کانالی
۶۹	 نظریه انتخاب اولیه
۷۰	 مدل فیلتر انتخابی برادینت
۷۱	 نظریه تضعیف (کاهش) تریسمن
۷۳	 نظریه فیلتر انتخابی مؤخر
۷۵	 نظریه مؤخر کیل
۷۵	 انتخاب همراه با تأخیر
۷۷	 مدل چند حالتی توجه
۷۹	 نظریه ترکیب نیسر
۸۰	 مدل وابستگی (رابط) نورمن
۸۳	 فصل ۵: توجه توزیعی
۸۳	 مفاهیم و کارکردهای توجه توزیعی

۸۵	تکنیک تکالیف ثانویه
۸۸	مشکلات تکالیف ثانویه
۸۹	نابینایی ناشی از بی توجهی
۹۰	عوامل مؤثر بر توجه توزیعی
۹۳	ضرورت مطالعه توجه توزیعی
۹۳	نظریه‌های ظرفیت انعطاف‌پذیر
۹۴	نظریه منابع مرکزی
۹۸	انتقادات نظریه منابع مرکزی
۱۰۰	نظریه‌های منابع چندگانه
۱۰۱	نظریه چند منبعی ویکنز
۱۰۴	دیدگاه انتخاب-عمل توجه
۱۰۹	فصل ۶: کانون توجه (تمرکز)
۱۰۹	مفاهیم، ابعاد و کارکردهای تمرکز توجه
۱۱۳	تأثیر تمرکز درونی بر عملکرد و یادگیری
۱۱۵	تمرکز بیرونی در مقابل تمرکز درونی
۱۱۷	دیدگاه‌های تمرکز توجه
۱۱۷	فرضیه بلیس-بودر
۱۱۸	نظریه کدگذاری مشترک
۱۱۹	فرضیه اثر عمل
۱۱۹	رویکرد پنج مرحله‌ای سینگر
۱۲۰	فرضیه برنشتاین
۱۲۱	فرضیه عدم خودکاری مهارت‌ها
۱۲۱	فرضیه عمل محدود شده
۱۲۲	فرضیه راه‌انداز خودخواسته
۱۲۳	آثار فاصله تمرکز توجه بر عملکرد
۱۲۵	فصل ۷: مبانی عصب‌شناختی توجه
۱۲۵	سیستم‌ها و ساختارهای عصبی فرایند توجه
۱۲۶	اندازه‌گیری و سنجش توجه
۱۳۰	دیدگاه‌های عصب‌شناختی توجه

۱۳۰	 نظریه رقابت سوگیرانه
۱۳۱	 شبکه‌های عصبی توجه
۱۳۲	 سه شبکه عصبی توجه
۱۳۳	 جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۳۵	 فهرست منابع

مقدمه مؤلف

توجه، به عنوان یکی از بنیادی‌ترین و پیچیده‌ترین مفاهیم در روان‌شناسی، علوم شناختی و علوم رفتاری، همواره در کانون توجه پژوهشگران و متخصصان قرار داشته است. این مفهوم نه تنها به عنوان یک عنصر کلیدی در زندگی روزمره مطرح می‌شود بلکه تأثیر اساسی بر یادگیری و اجرای مهارت‌ها و اعمال دارد. در این راستا، کتاب حاضر به بررسی ابعاد مختلف توجه و نقش آن در فرایندهای شناختی و حرکتی پرداخته و سعی دارد تا با ارائه تعاریف، نظریه‌ها و مدل‌های مختلف، به خوانندگان کمک کند تا به درک بهتری از فرایند توجه و ابعاد آن دست یابند.

این اثر از فرایندهای پردازشی خودکار و هشدار گرفته تا انواع نظریه‌های توجه را مورد بررسی قرار می‌دهد و به چگونگی کارکرد توجه و تأثیر آن بر عملکرد انسان می‌پردازد. همچنین، با نگاهی به تاریخچه پژوهش در این حوزه، سیر تحول و پیشرفت در فهم فرایند توجه و به‌ویژه انواع مختلف نظریه‌های مطرح شده در این زمینه مرور می‌گردد. مطالعه مدل‌های شناختی و عصب شناختی نه تنها جنبه‌های پیچیده و چند بُعدی فرایند توجه را نمایان می‌سازد، بلکه بستر مساعدی برای درک بهتر چالش‌ها و فرصت‌ها در عرصه پردازش اطلاعات فراهم می‌کند.

با توجه به این که در کتاب حاضر چهار مفهوم کلیدی به‌طور مکرر مورد بررسی و اشاره قرار گرفته‌اند، امکان دارد این تکرار موجب سردرگمی و کاهش وضوح در فهم مطالب برای خوانندگان گردد. به منظور ارتقای درک و فهم جامع‌تر نسبت به فرایند توجه، در بخش مقدمه به‌طور مختصر به توضیح این چهار مفهوم کلیدی پرداخته خواهد شد. هدف از این اقدام، جلوگیری از هرگونه ابهام و فراهم آوردن بستری مناسب برای درک بهتر این مفاهیم و تحلیل عمیق‌تر مباحث مطرح شده در سراسر متن کتاب است. امید است که این توضیحات مستمر، مبنای مناسبی برای کسب فهمی عمیق‌تر از فرایند توجه و فرایندهای شناختی مرتبط با آن فراهم آورد و به ارزیابی دقیق‌تر نظریه‌ها و مدل‌های مرتبط با توجه یاری رساند. چهار مفهوم کلیدی پر تکرار در این حوزه عبارت‌اند از:

دیدگاه‌ها. دیدگاه‌ها به نحوه‌ای که افراد به یک پدیده خاص نگاه می‌کنند، اشاره دارند. در زمینه فرایند توجه، این دیدگاه‌ها می‌توانند شامل نظرات مختلف درباره چگونگی کارکرد توجه و تأثیر آن بر رفتار و عملکرد باشند. برای مثال، برخی دیدگاه‌ها ممکن است بر اهمیت توجه انتخابی تأکید کنند، در حالی که دیگر دیدگاه‌ها بر توجه تقسیم شده تمرکز دارند. این تنوع در دیدگاه‌ها کمک می‌کند تا فهم عمیق‌تری از پیچیدگی‌های توجه به دست آید.

نظریه‌های علمی. نظریه‌های علمی، چارچوب‌های مفهومی هستند که شامل مجموعه‌ای از مفاهیم و روابط به هم پیوسته می‌باشند و به تبیین داده‌ها و پیش‌بینی نتایج آزمایش‌های آینده کمک می‌کنند. نظریه‌های علمی، باید با مشاهدات تجربی همخوانی داشته و در صورت نقض، نیاز به اصلاح دارند. به بیان دیگر، نظریه‌ها باید ارتباطی با واقعیت‌های قابل مشاهده داشته باشند و به فهم پدیده‌ها یاری رسانند (هرگنهان و اولسون، ۲۰۲۳).

مدل‌ها. مدل‌ها، نمایش‌های خاص و عینی از نظریه‌ها هستند که برای شبیه‌سازی واقعیت یا پیش‌بینی رخدادها به کار می‌روند. به عنوان نمونه، مدل‌های پردازش اطلاعات به توصیف مراحل مختلف توجه و حافظه می‌پردازند و هدف آن‌ها تجسم و توصیف پدیده‌ها و بهبود درک نظریه‌هاست. این مدل‌ها می‌توانند به پژوهشگران در شناسایی و تحلیل پیچیدگی‌های فرایند توجه کمک کنند.

فرضیه‌ها. فرضیه‌ها بیانیه‌های قابل آزمایش هستند که معمولاً از نظریه‌های پیشین مشتق می‌شوند و به صورت پیش‌بینی‌هایی درباره نتایج خاص یا روابط بین متغیرها بیان می‌شوند. این فرضیه‌ها می‌توانند از طریق آزمایش‌های تجربی مورد بررسی قرار گیرند و در صورتی که نتایج آزمایش‌های مکرر با فرضیه همخوانی داشته باشند، یک فرضیه می‌تواند به یک نظریه تبدیل شود. به این ترتیب، فرضیه‌ها نه تنها در پیش‌بینی نتایج کمک می‌کنند، بلکه به محققان این امکان را می‌دهند که در صورت نیاز، نظریه‌های موجود را مورد بازنگری و اصلاح قرار دهند.

امید است این کتاب به درک عمیق‌تر مفهوم توجه کمک کند و به عنوان منبعی مفید و جامع برای پژوهشگران، دانشجویان و علاقه‌مندان در مسیر کشف و بررسی ابعاد جدید این حوزه علمی عمل نماید و زمینه‌ساز تحقیقات و مطالعات بیشتر در این حوزه باشد. درک بهتر این فرایند می‌تواند به بهبود روش‌های آموزشی، تمرینی و درمانی یاری رساند و بهینه‌سازی استراتژی‌های آموزشی و درمانی را تسهیل کند که در نهایت منجر به پیشرفت در زمینه‌های مرتبط خواهد شد.